

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain 8 ja 12 luvun sekä opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslakia ja opintotukilakia. Opintotuen ja sairauspäivärahan keskinäistä ensisijaisuutta muutettaisiin siten, että sairauspäiväraha ja osasairauspäiväraha estäisivät opintotuen myöntämisen. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan opintorahan saaminen estää sairauspäivärahan myöntämisen. Sairausvakuutuslain 12 lukuun lisättäväksi ehdotetun 11 §:n mukaan sairauspäivärahaa makset-

taisiin, mutta opintorahan määrällä vähennettynä.

Esityksen tarkoituksena on kannustaa opiskelijaa hakemaan hänen tilanteeseensa tarkoitettua ensisijaista etuutta sekä korjata nykykäytäntöön liittyviä epäkohtia.

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2010.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Sairauspäiväraha myönnetään sairausvakuutuslaissa (1224/2004) säädetyin edellytyksin. Sairauspäivärahaan on oikeus vakuutetulla, jos hän on estynyt tekemästä työtään sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden vuoksi. Työllä tarkoitetaan muun muassa päätoimista opiskelua. Vakuutetun työkyvyttömyys työhönsä arvioidaan hänen esittämänsä lääkärinlausunnon perusteella. Sairauspäivärahaa on haettava neljän kuukauden kuluessa siitä päivästä, josta alkaen etuutta halutaan saada. Jos sairauspäiväraha myönnetään, Kansaneläkelaitoksen on viimeistään 60 sairauspäivärahapäivän jälkeen selvítettävä vakuutetun kuntoutustarve.

Sairauspäiväraha myönnetään omavastuu-aikaa seuraavasta arkipäivästä. Omavastuu-aika on pääsääntöisesti työkyvyttömyyden alkamispäivä ja yhdeksän sitä seuraavaa arkipäivää. Vakuutetulla, jolla on työkyvyttömyyden alkaessa voimassa yrittäjien eläkelaisissa (1272/2006) tai maatalousyrittäjien eläkelaisissa (1280/2006) tarkoitettua eläketurvaa koskeva vakuutus, maksetaan omavastuuajan korvauksena sairauspäivärahaa työkyvyttömyyden ajalta lukuun ottamatta työkyvyttömyyden alkamispäivää ja kolmea sitä seuraavaa arkipäivää sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan päättymiseen asti.

Sairauspäivärahalla korvataan lyhyttä, alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansionmenetystä. Sairauspäivärahaa maksetaan arkipäiviltä ja sen suuruus määräytyy työkyvyttömyyden alkamista edeltäneenä vuonna toimitetussa verotuksessa todettujen tulojen perusteella. Päiväraha voidaan maksaa myös työkyvyttömyyden alkamista edeltäneiden kuuden kuukauden tulojen perusteella, jos kyseiset tulot ovat jatkuvasti olleet olennaisesti suuremmat kuin verotuksessa todetut työtulot. Tuloksi katsotaan muun muassa palkkatulot ja muut siihen verrattavat henkilökohtaiset tulot sekä elinkeinotoiminnan ja maatalouden ansiotulo tai niiden sijaan yrittäjien eläkelain ja maatalo-

usyrittäjien eläkelain mukainen työtulo.

Päivärahaetuus maksetaan työnantajalle siltä osin kuin vakuutetulla on työsuhteen perusteella oikeus palkan tai sitä vastaavan korvauksen saamiseen sairausloman ajalta ja kun työsuhteen ehdoissa on sovittu päivärahaetuuden taikka sen osan suorittamisesta vakuutetun sijasta työnantajalle. Päivärahaetuutta ei makseta vakuutetulle samalta ajalta palkkaa vastaavalta osalta. Päivärahaetuus jaetaan työnantajille niiden maksamien palkkojen suhteessa silloin, jos vakuutetulla on samanaikaisesti useita työnantajia. Päivärahaetuus jaetaan yrittäjien eläkelain tai maatalousyrittäjien eläkelain mukaan vakuutetulle henkilölle ja hänen työnantajalleen näiden eläkelakien mukaan vahvistetun työtulon ja työnantajan maksaman palkan suhteessa, jos vakuutettu työskentelee samanaikaisesti yrittäjien eläkelain tai maatalousyrittäjien eläkelain mukaisena yrittäjänä sekä muun työnantajan palveluksessa.

Jos vakuutetulla ei ole edellä mainittuja työtuloja, voidaan päivärahan suuruus määrätä edeltävien neljän kuukauden aikana saadun työttömyyspäivärahan, opintorahan tai edeltävien kuuden kuukauden aikana saadun kuntoutusrahan perusteella. Siten sairauspäiväraha on vähintään opintorahan suuruinen, jos vakuutettu on saanut sairauspäivärahauden alkamista edeltäneiden neljän kuukauden aikana opintotukilain (65/1994) mukaista opintorahaa. Kun sairaus on jatkunut yhdenjaksoisesti 55 päivää, maksetaan sairauspäiväraha vähimmäismääräisenä, jos ei opiskelijalla ole ollut tuloja, jotka nostavat päivärahan määrän vähimmäispäivärahaa suuremmaksi. Sairauspäivärahan vähimmäismäärä päivässä on 22,04 euroa eli 551 euroa kuukaudessa. Sairauspäivärahaan ei voimassa olevan sairausvakuutuslain 8 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kuitenkaan ole oikeutta opiskelijalla, joka saa opintotukilain mukaista opintorahaa.

Opiskelijalle myönnettävästä opintotuesta säädetään opintotukilaissa. Opintotuen tarkoituksena on turvata opiskeluaikaisen toimeentulon rahoitus siltä osin kuin se ei ole vanhempien velvollisuus tai opiskelijan toi-

meentuloa ei ole muulla tavalla turvattu. Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintotukea myönnetään päätoimisiin, yhdenjaksoisesti vähintään kaksi kuukautta kestäviin opintoihin. Korkeakouluopiskelija ja ammatillisen koulutuksen opiskelija voi saada opintotukea myös kesän aikana suorittaessaan tutkintoon kuuluvia opintoja.

Opintotuen enimmäismäärään vaikuttavat opiskelijan ikä, asumismuoto, siviilisääty, oppilaitos, opiskelijan omat tulot sekä tietyissä tilanteissa myös vanhempien tulot. Tulovalvonta muodostuu opiskelijan omaloitteisesta tulojensa ja opintotuen saamiseen liittyvien tulo rajojen valvonnasta ja jälkikäteen suoritettavasta viranomaisvalvonnasta. Opiskelijan omat tulot otetaan huomioon verotustietojen perusteella jälkikäteen tehtävässä tulovalvonnassa.

Opintorahan enimmäismäärä vaihtelee 38 eurosta 298 euroon opiskelijan iästä, asumismuodosta, siviilisäädystä ja oppilaitoksesta riippuen. Opintoraha on veronalaista tuloa. Asumislisän määrä on 26,90—201,60 euroa kuukaudessa. Suomessa opiskelevan opiskelijan opintolainan valtiontakauksen kuukausimäärä on 160—300 euroa. Itsenäisesti asuvan korkeakouluopiskelijan opintorahan ja asumislisän enimmäismäärä on noin 500 euroa kuukaudessa ilman opintolainaa ja 800 euroa kuukaudessa opintolainaa mukaan lukien. Vähimmäismääräinen sairauspäiväraha on bruttomäärältään 551 euroa kuukaudessa.

Opintotukea ei myönnetä, jos opiskelija saa opintotukilain 6 §:n 1 momentissa mainittuja etuuksia. Näiden etuuksien joukossa ei ole sairauspäivärahaa. Opintotukietuuksien ja sairauspäivärahan suhde on säännelty siten, että sairausvakuutuslain 8 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan sairauspäivärahaan ei ole oikeutta vakuutetulla, joka saa opintotukilain mukaista opintorahaa. Siten opintorahan saaminen estää sairauspäivärahan myöntämisen. Opiskelijalle voidaan voimassa olevan lain mukaan myöntää sairauspäiväraha vasta kun opintorahan maksu on lakkautettu.

Sairauspäivärahalla oleva opiskelija kuuluu yleisen asumistukilain (408/1975) piiriin. Asumistukea myönnetään kohtuullisiin asu-

mismenoihin, jotka määräytyvät neliometriä kohden laskettujen enimmäisasumismenojen ja ruokakunnan koon mukaisen kohtuullisen pinta-alan mukaan. Enimmäisasumismenojen määrään vaikuttavat asunnon sijainti ja koko sekä asunnon valmistumis- tai perusparannusvuosi sekä lämmitysjärjestelmä. Asumistukena maksetaan 80 prosenttia perusomavastuun ylittävistä kohtuullisista asumismenoista. Perusomavastuuosuus määräytyy sen mukaan, kuinka monta jäsentä ruokakunnassa on sekä mitkä ovat heidän pysyvät kuukausitulonsa. Tulolaskennassa otetaan huomioon ruokakunnan omaisuus. Perusomavastuuosuuden määrään vaikuttaa myös asunnon sijainti. Kaikkein pienituloisimmilla perusomavastuuosuus on 0 euroa, jolloin tuki on 80 prosenttia kohtuullisista asumismenoista.

1.2. Nykytilan arviointi

Vaikka opiskelija on sairastuessaan voimassa olevan lain nojalla oikeutettu sairauspäivärahaan, etuuksien nykyinen ensisijaisuusjärjestys ei tue tämän mahdollisuuden käyttämistä riittävästi. Opiskelijan pyytäessä opintotuen lakkauttamista sairauden perusteella hän ei voi varmuudella tietää, täytyvätkö sairauspäivärahan myöntämisedellytykset hänen kohdallaan. Nykymenettely johtaa usein myös toimeentuloturvan katkoksiin. Opiskelijan on vaikea arvioida, mistä lukien opintotuki olisi lakkautettava. Toimeentuloturvan katkos voi olla jopa reilun kuukauden mittainen, jos opiskelija on lakkauttanut opintotukensa työkyvyttömyyden alkamiskuukauden alusta lukien ja sairauspäivärahan ensimmäinen maksupäivä on omavastuupäivien jälkeen vasta seuraavan kuukauden aikana. Tämä on omiaan vähentämään halukkuutta hakea sairauspäivärahaa silloinkin, kun se olisi perusteltua. Moni opiskelija saattaa jatkaa opintotuen nostamista, vaikka ei voi työkyvyttömyytensä vuoksi opiskella päätoimisesti.

Opintotuen myöntäminen edellyttää opintotukilain säännösten mukaan opintojen päätoimisuutta ja opinnoissa edistymistä. Opintojen edistymistä seurataan vuosittain, ja opintotuki voidaan lakkauttaa riittämättömyyden opintosuoritusten perusteella. Myös opin-

totuen enimmäisaikaa on opintotukilain 7 §:n mukaan rajoitettu, joten sairaudesta johtuvasta heikosta opintomenestyksestä voi seurata, että opintotukeen oikeuttava aika ei riitä tutkinnon suorittamiseen.

Eriyisen ongelmalliseksi tilanne muodostuu opiskelijan sairauden pitkittyessä. Vaikka opiskelija ei pitkäaikaisen sairautensa perusteella ole hakenut sairauspäivärahaa, opintotuki on kuitenkin lakkautettava opintojen keskeytymisestä lukien. Tämä saattaa johtaa jopa jo maksettujen etuuksien takaisinperintään. Monimutkaisia ja ongelmallisia ovat myös tilanteet, joissa sairauspäiväraha myönnetään takautuvasti ajalta, jolta on maksettu opintotukea.

Opiskelijan kannalta on tarkoituksenmukaista ja perusteltua, että hän hakisi mahdollisimman aikaisessa vaiheessa sairauspäivärahaa, joka on nimenomaisesti tarkoitettu korvaamaan työkyvyttömyydestä johtuvaa ansionmenetystä. Sairauspäivärahan mahdollisimman varhainen hakeminen on tärkeää myös siksi, että Kansaneläkelaitos voi ajoissa selvittää, olisiko hakijan kuntouttaminen mahdollista. Lisäksi sairauspäivärahan alkamisajankohdalla on merkitystä määriteltäessä mahdollisen työkyvyttömyyseläkkeen alkamisajankohtaa. Sairauspäivärahaa maksetaan enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jota seuraavan kuukauden aikana sairauspäivärahapäivien lukumäärä nousisi 300 arkipäivään. Tätä pidempikestoisen sairauden ajalta toimeentuloa turvataan työkyvyttömyyseläkkeellä.

Jos opiskelijan työkyvyttömyysjakso on lyhytaikainen, on tarkoituksenmukaisinta, että hän pysyy edelleen opintotuen piirissä. Tällä hetkellä opiskelijoille suunnatussa ohjeistuksessa todetaan, että opintotukea saavan opiskelijan kannattaa hakea sairauspäivärahaa ja yleistä asumistukea, jos opiskelun estävä työkyvyttömyys kestää yli kaksi kuukautta. Opiskelija voi kuitenkin hakea sairauspäivärahaa myös lyhytaikaisen työkyvyttömyyden ajalle. Tämä on erityisen perusteltua esimerkiksi sellaisina kuukausina, joina opiskelija ei saa opintotukea.

Asumistukilain 2 §:n mukaan asumistukea ei pääsääntöisesti myönnetä vuokralla asuvalle lapsettomalle opiskelijalle, joka on oikeutettu opintotukilain mukaiseen asumis-

lisään. Koska sairauspäivärahan myöntäminen opiskelijalle on mahdollista voimassa olevan lainsäädännönkin nojalla, ei asumistuen ja opintotuen keskinäistä suhdetta ole tässä yhteydessä tarpeen muuttaa. Opiskelija on oikeutettu yleiseen asumistukeen, jos hänellä ei ole oikeutta opintotukilain mukaiseen asumislisään.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Opiskelija on jo nykyisin muiden edellytysten täytyessä oikeutettu sairastuttuaan sairauspäivärahaan, jos hän lakkauttaa opintotuen. On kuitenkin osoittautunut tarpeelliseksi, että opiskelija voisi siirtyä sairastuttuaan nykyistä joustavammin kulloisenkin tilanteen kannalta ensisijaiselle etuudelle ja näin varmistaa oikean tukimuodon käyttö. Lyhytaikaisen sairastumisen aikana voi saada edelleen opintotukea. Pidempiaikaisen sairastumisen yhteydessä sairauspäivärahan hakemista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa puoltaisi myös se, että hakijan kuntoutusmahdollisuudet voidaan ajoissa selvittää. Sairauspäivärahan saamisen edellytyksenä on se, että vakuutettu on sairauden jatkuessa täysin työkyvytön tekemään tavallista työtään tai siihen läheisesti verrattavaa työtä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotuen ja sairauspäivärahan yhteensovittamista siten, että sairauspäiväraha estäisi opintotuen myöntämisen ja maksamisen eikä päinvastoin. Sairausvakuutuslain 8 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohta ehdotetaan tämän vuoksi kumottavaksi ja opintotukilain 6 §:ään ehdotetaan lisättäväksi sairauspäiväraha opintotuen estäväksi etuudeksi. Päätös sairauspäivärahasta voitaisiin antaa, vaikka opiskelijalla olisi opintotuki maksussa. Jos opiskelijalle myönnettäisiin sairauspäiväraha, opintotuki voitaisiin lakkauttaa. Samalla opiskelijalle voitaisiin myöntää yleinen asumistuki.

Opintoraha on kalenterikuukausikohtainen etuus ja sairauspäiväraha päiväkohtainen etuus. Sairauspäiväraha myönnetään sairausvakuutuslain mukaisen työkyvyttömyyden alusta, josta alkaa kulua omavastuu-aika. Omavastuu-aika kuluu myös opintotukiaikana. Uudistus mahdollistaa sen, että opiskelijan sairastuessa opintoraha voidaan lakkaut-

taa opintotukilain 25 §:n mukaisella 18 päivän säännöllä, eli jos opiskelija saa sairauspäivärahaa ajalta, jonka yhdenjaksoinen kesto on kuukauden aikana vähintään 18 kalenteripäivää. Tällöin hänellä ei ole oikeutta opintotukeen kyseiseltä kuukaudelta ja opintotuki lakkautetaan sairauspäivärahan maksamisen alkamiskuukauden alusta. Muutoin opintotuki lakkautetaan sairauspäivärahan maksamisen alkamiskuukautta seuraavan kalenterikuukauden alusta. Jos päällekkäistä maksamista syntyy, maksettu opintoraha vähennetään sairauspäivärahan määrästä.

Muutoksen etuna on nykyistä sujuvampi siirtyminen sairauspäivärahalle. Muutoksella ei kuitenkaan voitaisi estää jo nykyolinsäännön mahdollistavaa tilannetta, jossa opiskelijalle voi syntyä toimeentuloon katkoksia, koska sairauspäiväraha on päiväkohtainen ja opintotuki on kuukausikohtainen etuus.

Ehdotettu muutos parantaa myös tukikuukausien riittävyttä, sillä yksinkertaisempi menettely kannustaa opiskelijaa hakemaan sairauspäivärahaa silloin, kun se on hänen tilanteensa huomioiden tarkoituksenmukaista. Näin ollen opiskelija ei kuluta opintotukikuukausiaan työkyvyttömyysaikana, jolloin opinnot eivät edisty. Lisäksi ehdotettu muutos selkeyttää tilannetta, jossa liikaa maksettua opintotukea peritään takaisin takautuvasti myönnettävän sairauspäivärahan vuoksi. Opintotukilain mukaan takaisinperintä ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai opintotuen myöntämisen estävän etuuden takautuvasta maksatuksesta. Ehdotetun muutoksen jälkeen tukikuukausi palautuisi siis aina uudelleen käytettäväksi, jos maksettua opintotukea peritään takaisin sillä perusteella, että opiskelija saa sairauspäivärahaa.

Sairausvakuutuslain mukaan työnantajalla on oikeus saada maksamaansa palkkaa vastaavalta osalta sairauspäiväraha. Lakiehdotuksen mukaan opintoraha yhteensovitettaiisiin työkyvyttömyyden alkaessa sairauspäivärahan kanssa silloin, kun opintorahan maksaminen jatkuu sen vuoksi, että estävää etuutta myönnettäisiin alle 18 päivältä. Opintorahan vähentäminen sairauspäivärahasta aiheuttaa yli sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan jatkuvissa sairauksissa sen,

että työnantajalle maksettava osuus pienenee vastaavasti.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Itsenäisesti asuvan korkeakouluopiskelijan opintorahan ja asumislisän tyypillinen yhteismäärä on noin 500 euroa kuukaudessa ilman opintolainaa ja 800 euroa kuukaudessa opintolain mukaan lukien.

Sairauden vuoksi työkyvyttömän opiskelijan toimeentuloturva muodostuu sairauspäivärahasta ja asumistuesta. Opintotuelta sairauspäivärahan piiriin siirtyvän opiskelijan toimeentuloturva säilyy suunnilleen samalla tasolla. Sairauspäivärahaa maksetaan työtulojen perusteella, kun vuositulot ovat vähintään 1 223 euroa. Suurimmalla osalla opintotukea saavista opiskelijoista työtulot ovat enintään noin 9 000 euroa vuodessa. Opintotuelta sairauspäivärahalle siirtyvän opiskelijan sairauspäiväraha on arvion mukaan keskimäärin vähimmäismääräisen sairauspäivärahan suuruinen, eli noin 22 euroa päivässä ja noin 551 euroa kuukaudessa. Opiskelijan saaman yleisen asumistuen suuruudeksi voidaan arvioida keskimäärin noin 210 euroa kuukaudessa.

Korkeakouluopiskelijan sairauspäivärahan ja asumistuen tyypillinen yhteismäärä olisi siis noin 760 euroa kuukaudessa. Se ylittäisi opintorahan ja asumislisän yhteismäärän noin 260 eurolla kuukaudessa, mutta olisi 40 euroa alhaisempi kuin opintotuen kokonaismäärä opintolain mukaan luettuna. Toimeentulon kannalta merkittävää olisi, että sairauspäiväraha ja asumistuki turvaisivat perustoimeentulon myös opintojen loma-aikoina, jolloin opiskelijat yleensä rahoittavat toimeentulonsa työtuloilla tai kunnallisella toimeentulotuella. Taloudellista merkitystä on myös sillä, että opintotukeen oikeuttava aika ei kuuluisi sairauspäivärahakausien aikana. Tämän seurauksena opintotuen enimmäistukiaika riittäisi nykyistä paremmin opintojen loppuun saattamiseen.

Lainsäädäntö mahdollistaa nykyiselläänkin opiskelijan siirtymisen opintotuelta sairauspäivärahalle. Ehdotettu muutos ei siis laajenna sairauspäivärahaan oikeutettujen vakuutettujen piiriä, vaan sen tarkoituksena on yk-

sinkertaistaa etuuksien myöntämiseen liittyviä menettelytapoja. Nykyistä selkeämpien menettelytapojen voidaan kuitenkin olettaa jossain määrin lisäävän sairauspäivärahalle siirtymistä.

Kansaneläkelaitoksessa laaditun erillistilaston mukaan vuonna 2008 noin 2 850:lle opintorahaa saaneelle henkilölle myönnettiin sairauspäiväraha (sairauspäivärahaa maksettiin ajalta, jolle oli alun perin myönnetty opintoraha). Sairauspäivärahalle siirtyneiden päivärahakauden keskimääräinen kesto oli 60 kalenteripäivää.

Voidaan olettaa, että esitetty muutos lisäisi sairauspäivärahalle siirtyvien määrää enintään 600 henkilöllä. Lisäksi menettelytapojen selkiyttäminen pidentäisi keskimääräistä päivärahakautta osalla saajista arviolta 15–20 päivärahapäivällä.

Vaikutukset valtiontalouteen olisivat vähäiset. Valtio rahoittaa opintorahan, asumislisän ja yleisen asumistuen. Sairauspäivärahojen rahoittamiseen osallistuvat työnantajat, palkansaajat, yrittäjät ja valtio. Valtio rahoittaa vähimmäismääräiset sairauspäivärahat. Sairausvakuutuslain nojalla perittäviä vakuutusmaksuja ovat vakuutetun ja työnantajan sairausvakuutusmaksut.

Muutos vähentäisi opintoraha- ja asumislisämenoja yhteensä enintään 600 000 eurolla vuodessa, josta asumislisän osuus on 200 000 euroa. Se lisäisi sairauspäivärahojen uusien saajien osalta 600 000 eurolla ja päivärahakauden pidentymisen osalta 400 000 eurolla vuodessa. Asumistukimenojen lisäys olisi arviolta 250 000 euroa vuositasolla. Sairauspäiväraha- ja asumistukimenojen lisäys olisi opintotukisäästöjä suurempi, koska sairauspäivärahaa ja asumistukea maksetaan myös muilta kuin opiskelukuukausilta, ja ne ovat myös määrältään suurempia kuin opiskelijan saama opintoraha ja asumislisä.

- Opintorahamenojen säästö: 400 000 euroa vuodessa

- Sairauspäivärahamenojen lisäys: 1 000 000 euroa vuodessa

- Lisärahoitustarve sairauspäivärahamenoissa: 600 000 euroa vuodessa

- Asumislisämenojen säästö: 200 000 euroa vuodessa

- Asumistukimenojen lisäys: 250 000 euroa vuodessa

- Lisärahoitustarve asumistukimenoissa: 50 000 euroa vuodessa

Sairauspäivärahamenon 600 000 lisäyksestä valtaosa kohdistuisi vähimmäispäivärahoihin, joten valtion rahoitettavaksi tuleva osuus sairauspäivärahojen lisäkustannuksesta olisi 450 000 euroa vuodessa. Työnantajien ja työntekijöiden vakuutusmaksuilla rahoitettava osuus lisääntyisi 150 000 euroa. Lisäyksellä ei olisi oleellista vaikutusta vakuutusmaksuun.

Kokonaiskustannukset lisääntyisivät 650 000 eurolla vuodessa, josta valtion kustannukset 500 000 euroa. Vuonna 2010 menolisäys olisi 250 000 euroa, josta valtion kustannukset vajaa 200 000 euroa.

3.2. Esityksen yhteiskunnalliset vaikutukset

Uudistus kannustaisi opiskelijaa hakemaan hänen tilanteeseensa tarkoitettua ensisijaista etuutta. Lisäksi se selkeyttäisi ja yksinkertaistaisi esityksessä tarkoitettujen etuuksien myöntämiseen liittyviä menettelytapoja ja asiakkaalle annettavia ohjeita. Selkeämmän yhteensovituksen johdosta tilanteita, joissa opiskelija jäisi etuuksien ulkopuolelle, syntyisi nykyistä harvemmin ja ne olisivat kestoltaan lyhytaikaisempia. Uudistus vähentäisi ja selkeyttäisi myös aiheettomasti maksettujen etuuksien takaisinperintää.

3.3. Esityksen vaikutukset etuuksien toimeenpanoon

Nykyisin voimassa olevan lainsäädännön mukaan opintorahan saaminen estää sairauspäivärahan myöntämisen, joten sairauspäivärahaa hakevan opiskelijan tulee ensin lakkauttaa opintotukensa ja vasta tämän jälkeen hänelle voidaan myöntää sairauspäiväraha. Ehdotettu etuuksien ensisijaisuussuhteen muutos yksinkertaistaisi ja selkeyttäisi toimeenpanoa, sillä muutoksen jälkeen opiskelijalle voitaisiin myöntää sairauspäiväraha ilman, että hän on ensin lakkauttanut opintotukensa. Opiskelija voisi siis jatkaa opintotuen nostamista siihen asti, kunnes saa päätöksen sairauspäivärahan myöntämisestä. Opiskelijan ei myöskään tarvitsisi oma-aloitteisesti lakkauttaa opintotukeaan, vaan Kansaneläke-

laitos lakkauttaisi opintotuen, kun sairauspäiväraha on myönnetty.

Opintotuen lakkauttamisajankohta määräytyy opintotuen tarkistamista ja keskeyttämistä koskevan opintotukilain 25 §:n 5 momentin perusteella. Kyseisen säännöksen mukaan muun olosuhteissa tapahtuneen muutoksen kuin opintojen keskeyttämisen tai valmistumisen perusteella tuki tarkistetaan sen kuukauden alusta lukien, jonka aikana uusi olosuhde kestää ensimmäisen kerran vähintään 18 päivää. Sairauspäivärahalle siirtyvän opiskelijan kohdalla tuen tarkistamisen perustana oleva uusi olosuhde olisi opintotuen estävän etuuden eli sairauspäivärahan saaminen. Opintotuen tarkistamisajankohtaa määriteltäessä sairauspäivärahan saantipäivien laskeminen aloitettaisiin ensimmäisestä sairauspäivärahan maksupäivästä lukien. Saantipäiviksi katsottaisiin kaikki tämän ajankohdan jälkeiset kalenteripäivät, myös sunnuntait ja muut pyhäpäivät.

Opintotuki on kuukausikohtainen etuus ja sairauspäiväraha päiväkohtainen etuus, joten etuuksien yhteensovittaminen saattaa olla ongelmallista, kun etuudelta toiselle siirytään kesken kalenterikuukauden. Nykyisin sairauspäivärahaa ei voida myöntää, jos opiskelijalle on maksettu opintorahaa kyseiseltä kuukaudelta, joten opiskelijan tulee perua opintorahansa koko kalenterikuukaudelta, vaikka sairauspäivärahaa maksettaisiin vain yhdeltä päivältä. Ehdotetun muutoksen mukaisesti etuuksien päällekkäinen maksaminen estettäisiin siten, että samalta ajalta maksettava opintoraha vähennettäisiin myönnettävän sairauspäivärahan määrästä. Kun opintorahaa saava opiskelija on hakenut sairauspäivärahaa, voitaisiin jo sairauspäivärahaa myönnettäessä vähentää samalta ajalta mahdollisesti maksettu opintoraha sairauspäivärahan määrästä.

Sairauspäivärahan maksamisen päätyttyä opiskelijan tulisi hakea opintotukea uudelleen. Opintotuki myönnettäisiin tällöin sen kuukauden alusta lukien, johon sisältyy ensimmäisen kerran 18 opiskelupäivää. Opiskelupäivien laskeminen aloitettaisiin sairauspäivärahan saamisen päättymistä seuraavasta kalenteripäivästä lukien ja opiskelupäiviksi katsottaisiin kaikki kalenteripäivät. Sairaus-

päivärahalla takaisin opintotuella siirtyvän opiskelijan toimeentuloon saattaisi tällöin tulla enimmillään noin puolen kuukauden pituinen katkos ennen kuin opintotuen maksaminen sairauspäivärahakauden päättymisen jälkeen jatkuisi. Jos opintotuki myönnettäisiin sellaiselle kalenterikuukaudelle, jonka aikana on maksettu myös sairauspäivärahaa, jouduttaisiin sairauspäivärahan määrää tarkistamaan jälkikäteen myönnetyn opintorahan määrän perusteella ja liikaa maksettu sairauspäiväraha perittäisiin tällöin takaisin.

Opintotuen asumislisää saanut opiskelija siirtyy opintotuen lakkauttamisen jälkeen yleisen asumistuen piiriin. Opintotuki ja yleinen asumistuki ovat kuukausiperusteisia etuuksia, joten opiskelijan oikeus saada yleistä asumistukea alkaa opintotuen lakkauttamiskuukautta seuraavan kuukauden alusta lukien ja päättyy opintotuen maksun taas jatkua.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä opetusministeriön ja Kansaneläkelaitoksen kanssa. Työmarkkinaosapuolia ja opiskelijoita edustavia järjestöjä on kuultu valmistelun aikana. Kansaneläkelaitoksen ilmoituksen mukaan uudistuksen toteuttaminen edellyttää siinä määrin muutoksia opintotuki- ja sairausvakuutusjärjestelmään, henkilöstön kouluttamista sekä ohjeiden ja tiedotusmateriaalien muutoksia, että lain toimeenpano olisi mahdollista aikaisintaan 1 päivästä elokuuta 2010 alkaen.

5. Voimaantulo

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2010. Lakeja sovellettaisiin, kun työkyvyttömyys alkaa 1 päivänä elokuuta 2010 tai sen jälkeen.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**sairausvakuutuslain 8 ja 12 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 21 päivänä joulukuuta 2004 annetun sairausvakuutuslain (1224/2004) 8 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1364/2007, ja
lisätään 12 lukuun uusi 11 § seuraavasti:

12 luku

Päivärahaetuuden suhde muihin etuuksiin

11 §

Sairauspäivärahan suhde opintorahaan

Jos vakuutettu saa opintotukilain mukaista opintorahaa, opintoraha vähennetään hänelle samalta ajalta maksettavasta sairauspäivärahasta tai osasairauspäivärahasta.

Muutettaessa kuukausietuutena maksetta-

vaa opintorahaa päiväetuudeksi kuukauteen katsotaan sisältyvän 25 päivää.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2010. Jos vakuutettu on työkyvytön ja työkyvyttömyys on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, sairauspäivärahaan ja osasairauspäivärahaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**opintotukilain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 6 §:n 1 momentin 15 kohta, sellaisena kuin se on laissa 792/2007, ja
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 792/2007, uusi 16 kohta seuraavasti:

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

15) saa 2—12 tai 16 kohdassa mainittuja etuuksia vastaavaa etuutta ulkomailta;

16) saa sairausvakuutuslain (1224/2004) 8 luvussa tarkoitettua sairauspäivärahaa tai osasairauspäivärahaa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2010. Jos opintotuen hakija on työkyvytön ja työkyvyttömyys on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, opintotukea myönnettäessä sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 2 päivänä lokakuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Liisa Hyssälä*

1.

Laki**sairausvakuutuslain 8 ja 12 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 21 päivänä joulukuuta 2004 annetun sairausvakuutuslain (1224/2004) 8 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1364/2007, ja
lisätään 12 lukuun uusi 11 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

8 luku

Sairauspäiväraha ja osasairauspäiväraha

6 §

Sairauspäivärahan estävät etuudet

Sairauspäivärahaan ei ole oikeutta vakuutetulla, joka saa:
 1) *opintotukilain (65/1994) mukaista opintorahaa;*

12 luku

Päivärahaetuuden suhde muihin etuuksiin*Ehdotus*

8 luku

Sairauspäiväraha ja osasairauspäiväraha

6 §

Sairauspäivärahan estävät etuudet

Sairauspäivärahaan ei ole oikeutta vakuutetulla, joka saa:
(kumotaan)

12 luku

Päivärahaetuuden suhde muihin etuuksiin

11 §

Sairauspäivärahan suhde opintorahaan

Jos vakuutettu saa opintotukilain (65/1994) mukaista opintorahaa, opintoraha vähennetään hänelle samalta ajalta maksettavasta sairauspäivärahasta tai osasairauspäivärahasta.

Muutettaessa kuukausietuutena maksettavaa opintorahaa päiväetuudeksi katsotaan kuukauteen sisältyvän 25 päivää.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2010. Jos vakuutettu on työkyvytön ja työkyvyttömyys on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, sairauspäivärahaan ja osasairauspäivärahaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**opintotukilain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 6 §:n 1 momentin 15 kohta, sellaisena kuin se on laissa 792/2007, ja
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 792/2007, uusi 16 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka

15) saa 2—12 kohdassa mainittuja etuuksia vastaavaa etuutta ulkomailta.

Ehdotus

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka

15) saa 2—12 tai 16 kohdassa mainittuja etuuksia vastaavaa etuutta ulkomailta;

16) saa sairausvakuutuslain (1224/2004) 8 luvussa tarkoitettua sairauspäivärahaa tai osasairauspäivärahaa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2010. Jos opintotuen hakija on työkyvytön ja työkyvyttömyys on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, opintotukea myönnettäessä sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
